

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ: ПРАЦЕОХОРОННИЙ АСПЕКТ

Древаль Ю.Д., д. держ. упр., проф.

Національний університет цивільного захисту України, Харків, Україна

Навчання у найбільш загальному розумінні – це робота над собою з метою набуття знань. У більш вузькому чи прикладному значенні під навчанням розуміється спеціально організований, цілеспрямований і керований процес взаємодії викладачів та здобувачів нових знань, спрямований на засвоєння знань, умінь, навичок, формування світогляду, розвиток розумових сил і потенційних можливостей, а також закріплення навичок самоосвіти відповідно до поставлених цілей. У процесуальному розумінні навчання – це доцільно організована, методично правильно побудована й змістовно насичена цілеспрямована діяльність суб'єктів та об'єктів педагогічного процесу, спрямована насамперед на свідоме, міцне й глибоке опанування системи професійних знань, навичок і умінь, виховання, розвиток і формування певної сукупності морально-психічних, професійних і громадянських якостей, необхідних у процесі життєдіяльності.

Навчання відіграє важливу роль у справі охорони праці, адже йдеться про належну фахову підготовку працівників та посадових осіб, що й має стати надійним фундаментом для вдосконалення безпеки у будь-яких сферах соціально-трудова відносин. Беззаперечним є також і те, що працезахоронний аспект має пронизувати будь-які форми навчання, у тому числі, й спеціалізованого професійного навчання працівників.

Питання щодо професійної орієнтації та професійного навчання знаходиться в центрі уваги багатьох міжнародних організацій. Серед них найперше на увагу заслуговує діяльність Міжнародної організації праці, яка вже упродовж століття опікується опрацюванням міжнародних трудових стандартів та захистом людей праці.

Так, вже у Рекомендації МОП № 57 щодо професійного навчання 1939 року зазначено, що вислів «професійне навчання» означає всі види навчання, які дозволяють придбати і розвинути технічні і професійні пізнання, незалежно від того, чи проводиться це навчання в школі або на робочому місці. Причому, діяльність різних державних і приватних установ, що займаються питаннями професійного навчання в кожній країні, повинна забезпечувати свободу ініціативи і пристосування до потреб різних галузей виробництва, різних районів і місцевостей, а також узгоджуватися з загальною програмою і здійснюватися на її основі [1].

У Рекомендації МОП № 88 щодо професійного навчання дорослих, включаючи інвалідів 1950 року зазначено, що вислів «професійне навчання» означає будь-який вид навчання, що дає можливість набути або розвинути знання та майстерність або технічного чи професійного характеру, або ж такі, що необхідні для виконання функцій молодшого керівного персоналу, незалежно від того, чи викладаються вони на підприємстві чи поза ним, і включає професійне перенавчання. Спеціально обумовлено, що Програма навчання для кожної професії повинна розроблятися у співробітництві з організаціями роботодавців і працівників, де такі існують, на основі систематичного аналізу операцій, кваліфікації, знань і заходів з техніки безпеки, пов'язаних з цією професією [2].

У Конвенції МОП № 111 про дискримінацію у сфері праці та занять 1958 року, яка слушно відноситься до пріоритетних чи фундаментальних конвенцій, окрім іншого зазначено, що доступ до професійного навчання охоплюється термінами «праця» й «заняття» (див., напр., ст. 1 наведеної конвенції [3]).

При цьому слід враховувати, що в даному разі наявною є деяка неточність у буквальному перекладі змісту даного документа українською та російською мовами, адже за змістом цієї статті точніше говорити не про «заняття», а про «зайнятість» (*For the*

purpose of this Convention the terms employment and occupation include access to vocational training, access to employment and to particular occupations, and terms and conditions of employment [4]). Необхідно також звернути увагу і на те, що «зайнятість» і «захист» віднесені до програмних засад Міжнародної організації праці.

Так, відповідно до ст. 1 Конвенції № 142 про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів 1975 року, кожний член Організації ухвалює та розвиває всебічні й скоординовані політику і програми професійної орієнтації та професійної підготовки, тісно пов'язані із зайнятістю, зокрема через державні служби **зайнятості**. Ці політика і програми належним чином найперше мають враховувати: а) потреби, можливості та проблеми **зайнятості** (виділено нами – Ю.Д.) як на регіональному, так і на національному рівні...[5].

У Рекомендації МОП № 195 про розвиток людських ресурсів: освіта, підготовка кадрів і безперервне навчання» 2004 року вже міститься термін «безперервне навчання», яким охоплюється вся навчальна діяльність, що вживається протягом усього життя для розвитку компетентності та кваліфікації.

Отже, зміст окремих конвенцій та рекомендацій МОП свідчить про те, що в діяльності цієї організації традиційно приділяється значна увага професійній підготовці та професійному навчанню. Право на професійне навчання належать до складового компонента права на соціальний захист працівників і поєднує в собі дві групи норм: (1) ті, що спрямовані на працевлаштування і захист від безробіття; (2) ті, що спрямовані на просування по роботі, враховуючи перенавчання та підвищення кваліфікації. За нашою ж оцінкою, до цього слід додати і працезохоронний аспект, адже будь-яке професійне навчання чи підвищення кваліфікації має ґрунтуватися на належній підготовці з безпеки і гігієни праці. Це, очевидно має бути враховано та чітко виписано у процесі подальшого вдосконалення міжнародно-правового регулювання професійного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

- 1 Рекомендація щодо професійного навчання № 57. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_045#Text.
- 2 Рекомендація щодо професійного навчання дорослих, включаючи інвалідів N 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_069#Text.
- 3 Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять № 111. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_161#Text.
- 4 Discrimination (Employment and Occupation) Convention, 1958 (No. 111). URL: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C111.
- 5 Конвенція про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів N 142. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_057#Text.